

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2016 METŲ LIEPOS, RUGPJŪČIO MĖNESIŲ

TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS.....	2
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	2
BK 199² straipsnio 1 dalies taikymas.....	2
<i>Dėl BK 199² straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytų alternatyvių veiksmų.....</i>	<i>2</i>
BK 294 straipsnio 2 dalies taikymas	3
<i>Dėl bendrininkavimo požymio inkriminavimo ir BK 294 straipsnio 2 dalies taikymo</i>	<i>3</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	4
BPK 20 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl teisėtumo reikalavimo informacijai, kuri yra pagrindas priimant sprendimą sankcionuoti operatyvinių veiksmų atlikimą</i>	<i>4</i>
II. CIVILINĖS BYLOS.....	5
Šeimos teisė	5
<i>Dėl įmonės, įsteigtos po santuokos sudarymo, akcijų ar akcijų vertės padidėjimo pripažinimo bendraja jungtine sutuoktinių nuosavybe.....</i>	<i>5</i>
Daiktinė teisė	6
<i>Dėl konkuruojančios valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo</i>	<i>6</i>
Sutarčių teisė	6
<i>Dėl draudiko teisės reikalauti dalies išmokėtos draudimo išmokos grąžinimo, kai draudėjas pažeidė pareigą informuoti apie draudimo rizikos pasikeitimą dėl to, kad apdrausta transporto priemonė perduota valdyti draudimo sutartyje nustatyto amžiaus ir (ar) vairavimo stažo neturintiems asmenims.....</i>	<i>6</i>
<i>Dėl nuolatinio valstybės garantuojamos antrinės teisinės pagalbos teikimo sutarties teisinio kvalifikavimo ir vienašališko nutraukimo teisėtumo</i>	<i>7</i>
Viešieji pirkimai	8
<i>Dėl įgaliotojos ir įgaliotosios (įgaliotinės) perkančiųjų organizacijų procesinio teisinio subjektiškumo peržiūros procedūroje ir trečiojo asmens pasiūlymo vertinimo.....</i>	<i>8</i>
Bankroto teisė.....	9
<i>Dėl Fizinųjų asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte, 6 straipsnio 1 dalyje, 29 straipsnio 7 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo galimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.....</i>	<i>9</i>
Statybų teisė.....	9
<i>Dėl savivaldybės administracijos išduoto statybos leidimo teisėtumo, kai dėl vykdomų statybos darbų buvo surašytas savavališkos statybos aktas.....</i>	<i>9</i>

I. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 199² straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 199² straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytų alternatyvių veiksmų

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas nuteisė E. A. pagal BK 199² straipsnio 1 dalį, konstatavęs, kad jis įvykio metu neteisėtai disponavo akcizais apmokestinamomis prekėmis. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo E. A. apeliacinį skundą, nuosprendžiu panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir E. A. pagal BK 199² straipsnio 1 dalį išteisino, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad BK 199² straipsnyje numatytas nusikaltimas – neteisėtas disponavimas akcizais apmokestinamomis prekėmis (kurių vertė viršija 250 MGL) – gali būti padaromas alternatyviais veiksmais – tokių prekių įgijimu, laikymu, gabenimu, siuntimu, naudojimu ar realizavimu, todėl baudžiamajai atsakomybei kilti pakanka, kad būtų atliktas bet kuris, t. y. bent vienas iš BK 199² straipsnio 1 dalies dispozicijoje numatytų alternatyvių veiksmų. Be to, nurodytame straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtis – formali, ji laikoma baigta

nuo nurodytų veiksmų (ar vieno jų) padarymo momento. Taigi, baudžiamoji atsakomybė kyla tada, kai, pavyzdžiui, laikymu (ar kitais veiksmais) tyčia pažeidžiama disponavimo akcizais apmokestinamomis prekėmis tvarka, nustatyta atitinkamuose teisės aktuose (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatyme; jį įgyvendinant priimtu Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymu patvirtintose Fiziniais asmenims taikomų alkoholio produktų ir tabako gaminių gabenimo ir laikymo Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklėse).

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad E. A. kaltintas ir pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas, jog išsinuotame garaže laikė akcizais apmokestinamas prekes (cigaretes), kurių vertė viršija 250 MGL dydžio sumą, pažeisdamas nustatytą tvarką, o tai reiškia – neteisėtai disponavo minėtomis prekėmis jas laikydamas (o ne įgydamas ir laikydamas). Taigi faktinė aplinkybė, kam priklausė garaže laikytos cigaretės, E. A. veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, todėl jos nereikėjo įrodyti. Dėl to, teisėjų kolegijos nuomone, apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas apkaltinamąjį nuosprendį ir priimdamas išteisinamąjį, visiškai nepagrįstai akcentavo faktinę aplinkybę, kad nenustatyta, jog garaže laikytos cigaretės priklausė E. A., nes ši alternatyvi veika – cigarečių įgijimas – jam nebuvo inkriminuota, ir nepagrįstai vadovavosi šiuo argumentu išteisindamas E. A.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas E. A. dėl kaltinimo pagal BK 199² straipsnio 1 dalį, padarė esminius baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimus (BPK 20 straipsnio 5 dalies), kurie nulėmė netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą ir sukliudė šiam teismui išsamiai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą nuosprendį (BPK 369 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktuose ir 2, 3 dalyse nurodyti pagrindai), ir šio teismo nuosprendį panaikino, o pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo E. A. buvo nuteistas pagal BK 199² straipsnio 1 dalį, paliko galioti be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-266-693/2016

BK 294 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl bendrininkavimo požymio inkriminavimo ir BK 294 straipsnio 2 dalies taikymo

Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu A. B., L. B. ir V. R. buvo nuteisti pagal BK 181 straipsnio 1 dalį, o S. B. dėl šio kaltinimo buvo išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios šio nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Apeliacinės instancijos teismas, pagal prokuroro, nukentėjusios ir nuteistųjų skundus patikrinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumą ir teisėtumą, jį pakeitė: panaikino jo dalį, kuria S. B. dėl kaltinimo pagal BK 181 straipsnio 1 dalį buvo išteisintas; S. B., A. B., L. B. ir V. R. veiksmus perkvalifikavo iš BK 181 straipsnio 1 dalies į 294 straipsnio 2 dalį ir juos nuteisė už tai, kad, jie veikdami bendrininkų grupe, savavaldžiavo. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nuteistieji atvyko pas G. T. aiškintis dėl A. B. priklausančių daiktų pradanginimo, o ne iš anksto susitarę bendrai savavaldžiauti. Taigi atvykimas aiškintis nėra nusikalstama veika. Nustatyta ir tai, kad S. B. išlipo iš automobilio ir jis visą laiką buvo lauke, kai tuo tarpu G. T. buvo įsodinta į automobilį, kuriame aiškinimasis dėl skolos peraugo į savavaldžiavimą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad S. B. nei žodžiu, nei veiksmu nereiškė jokio reikalavimo G. T., tačiau, anot šio teismo, jis būdamas kartu girdėjo kokius reikalavimus išsako A. B., matė, kad nukentėjusioji nesutinka su reikalavimais, kad prieš ją naudojama prievarta, suprato, kad jai grasinama, tačiau nesiėmė jokių veiksmų, kad nutrauktų kitų bendrininkų veiksmus.

Kasacinės instancijos teismas pažymėjo, kad bendrininkavimą, kaip ir nusikalstamos veikos sudėtį, apibūdina bei atskleidžia objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma: dviejų ar daugiau asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką; jų veikos bendrumas; susitarimas daryti nusikalstamą veiką kartu bei tyčios bendrumas, kai kiekvienas bendrininkas suvokia, kad daro

nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitu asmeniu (ar kitais asmenimis). Apie kiekvieno iš bendrininkų tyčią gali būti sprendžiama vertinant tiek bendrininkų susitarimą dėl bendrų nusikalstamų veikų atlikimo, tiek ir bendrininkų elgesį darant nusikalstamą veiką. Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad A. ir L. B. bei V. R. veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal BK 294 straipsnio 2 dalį, taigi baudžiamasis įstatymas jiems pritaikytas tinkamai, tačiau nesutiko su apeliacinės instancijos teismo išvadomis dėl S. B. kaltės, nes, anot teisėjų kolegijos, jos yra deklaratyvios, paremtos prielaidomis, kadangi nepagrįstos išnagrinėtų įrodymų analize (S. B. nuosekliai neigė savo kaltę, jis buvo lauke, todėl išvada, kad matė ir girdėjo, kas vyksta automobilio viduje, yra tik prielaida). Dėl to kasacinis teismas pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad S. B. veikoje nenustatyta objektyviųjų nusikalstamos veikos požymių, ir konstatavo, kad baudžiamasis įstatymas S. B. pritaikytas netinkamai, todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl S. B. nuteisimo panaikino palikdamas dėl jo galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-270-693/2016

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 20 straipsnio taikymas

Dėl teisėtumo reikalavimo informacijai, kuri yra pagrindas priimant sprendimą sankcionuoti operatyvinių veiksmų atlikimą

Nagrinėdama šią baudžiamąją bylą teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymą (toliau – OVI) teisėtumo reikalavimas turi būti taikomas ne tik sankcionuojant atitinkamus operatyvinius veiksmus, bet ir informacijai, kuri yra pagrindas priimant sprendimą sankcionuoti atitinkamų operatyvinių veiksmų atlikimą, t. y. svarbu nustatyti, ar pirminė informacija buvo gauta teisėtai, ar gaunant šią informaciją nebuvo provokuojama ar skatinama nusikalstama veika, taip pat ar nebuvo panaudoti kiti neteisėti būdai turėję tiesioginės ar netiesioginės reikšmės asmenims užsiimti nusikalstama veika ir ją tęsti. Šių klausimų išnagrinėjimo svarbą nagrinėjant bylą akcentuoja ir teismų praktika, besiremianti Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad savo praktikoje yra ne kartą išaiškinęs, kad teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje kaltinimas grindžiamas duomenimis, gautais atliekant operatyvinį tyrimą, privalo patikrinti tris pagrindinius aspektus: 1) ar buvo teisinis ir faktinis pagrindas operatyvinio tyrimo veiksmams atlikti; 2) ar tyrimo veiksmai atlikti nepažeidžiant OVI nustatytos tvarkos; 3) ar duomenis, gautus atliekant operatyvinį tyrimą, patvirtina duomenys, gauti BPK numatytais veiksmais. Teisinis pagrindas operatyvinio tyrimo veiksmams atlikti yra arba apygardų teismų pirmininkų ar šių teismų baudžiamųjų bylų skyrių pirmininkų motyvuotos nutartys (OVI straipsniuose nurodytiems operatyviniams veiksams atlikti), arba generalinio prokuroro ar jo įgalioto generalinio prokuroro pavaduotojo arba apygardų prokuratūrų vyriausiųjų prokurorų ar jų įgaliotų vyriausiųjų prokurorų pavaduotųjų sankcionuoti operatyvinės veiklos subjekto vadovo ar jo įgalioto vadovo pavaduotojo motyvuoti teikimai (OVI 12, 13 straipsniuose nurodytiems operatyviniams veiksams atlikti). Faktinis operatyvinio tyrimo veiksmų pagrindas nustatytas OVI 9 straipsnyje, tai – tam tikra informacija apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų nusikaltimą arba apie įstatyme išvardytus apysunkius nusikaltimus, arba apie nusikaltimą rengiantį, darantį ar padariusį asmenį. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad bet kuriuo atveju, ar informacija surinkta pagal BPK, ar ji gauta kitų įstatymų nustatyta tvarka, teismas turi pareigą patikrinti gautų duomenų patikimumą, išsiaiškindamas, ar tiksliai buvo laikytasi tų įstatymų, pagal kuriuos tie duomenys buvo gauti. Duomenys, kurie gaunami suvaržant įstatymų garantuotas žmogaus teises (pavyzdžiui, asmens teisę į privataus gyvenimo ir susižinojimo

slaptumo gerbimą, inicijuojant ar skatinant asmenį elgtis nusikalstamai ar kitaip esmingai pažeidžiant įstatymais nustatytą tvarką), laikomi gauti neteisėtu būdu ir pažeidžia BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimus.

Kasacinis teismas konstatavo, kad bylos nagrinėjimo teisme metu nebuvo išsiaiškinta, kas suteikė informaciją apie gabenamas narkotines medžiagas, kurios pagrindu buvo sankcionuoti techninių priemonių panaudojimas bei vykdomas transporto priemonės sekimas, o po to atlikti sulaikymo, apžiūros ir kratos veiksmai. Nuosprendį priėmęs pirmosios instancijos teismas, anot teisėjų kolegijos, vadovavosi neteisėtai pradėto ikiteisminio tyrimo duomenimis, neskirdamas pakankamai dėmesio tam, kad pareigūnai liudytojai R. P. ir T. R. darė didelę neteisėtą įtaką ne tik operatyvinių veiksmų atlikimo metu, bet ir visai ikiteisminio tyrimo eigai ir jo metu rinktai medžiagai, o apeliacinės instancijos teismas neištaisė pirmosios instancijos teismo bylos proceso nagrinėjimo klaidų ir trūkumų, nors ir pripažino, kad kratos protokolas neatitinka įstatymo reikalavimų, tačiau ir juo vadovavosi, nesiiimdamas priemonių pašalinti prieštaravimus ir abejones, patikrinti nuteistųjų gynybines versijas. Kasacinis teismas pirmiau išvardytus trūkumus pripažino esminiais baudžiamojo proceso pažeidimais, sukliudžiusiais išsamiai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą nuosprendį ar nutartį (BPK 369 straipsnio 3 dalis), dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartį dėl A. G. ir J. G. panaikino ir baudžiamąją bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-697/2016

II. CIVILINĖS BYLOS

Šeimos teisė

Dėl įmonės, įsteigtos po santuokos sudarymo, akcijų ar akcijų vertės padidėjimo pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe

Ieškovė prašė pripažinti 50 vnt. UAB „Fovella“ akcijų bendrąja jungtine ieškovės ir atsakovo nuosavybe. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad 50 vnt. UAB „Fovella“ akcijų yra asmeninė atsakovo nuosavybė.

Kasacinis teismas yra nurodęs, kad įmonės (verslo) vertės padidėjimas po santuokos sudarymo pripažįstamas bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe (CK 3.88 straipsnio 2, 4 dalys). Nors atsakovo individuali įmonė buvo įsteigta iki santuokos sudarymo, tačiau individuali įmonė į uždarają akcinę bendrovę reorganizuota ir UAB „Fovella“ akcijos įgytos ir apmokėtos santuokos metu, tačiau teismai nesiaiškino ginčo akcijų įgijimui ir apmokėjimui panaudotų lėšų pobūdžio (asmeninės atsakovo ar santuokinės), nepaneigta įstatyme įtvirtinta prezumpcija. Atsakovas turėjo pateikti įrodymus, jog akcijos įgytos iš jo asmeninių lėšų ir yra jo asmeninė nuosavybė. Tuo tarpu teismų išvada, kad akcijos įgytos iš atsakovo asmeninių lėšų, turėtų iš individualios įmonės veiklos, nėra pagrįstos įrodymais. Vien atsakovo argumento, kad uždarosios akcinės bendrovės akcinis kapitalas buvo suformuotas iš lėšų, buvusių individualios įmonės sąskaitoje, nepakanka, tam patvirtinti turi būti pateikiami įrodymai ir jais grindžiamas teismo sprendimas.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad apžvelgiamu atveju ieškovės ieškinyje, apeliaciniame ir kasaciniame skunduose išdėstyti teisiniai argumentai dėl akcijų pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe ir jų padalijimo būdo nelaikytini naujo reikalavimo pareiškimu. Atsižvelgtina į tai, kad ieškovės pirminis ir vėlesnis reikalavimai yra tarpusavyje susiję, apeliaciniu skundu nebuvo prašoma visiškai naujo turto (ir akcijų) padalijimo būdo. Vien tai, kad ieškovė patikslino akcijų padalijimo tarp sutuoktinių būdą (ieškinyje – atsakovui priteisiant akcijas, o ieškovei – kitą lygiavertį turtą; apeliaciniame skunde – atsakovui priteisiant akcijas, o ieškovei – kompensaciją už jai tenkančią dalį), nereiškia, kad buvo pareikštas visiškai naujas, su prieš tai pareikštais reikalavimais nesusijęs reikalavimas.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį dėl 50 vnt. UAB „Fovella“ akcijų pripažinimo asmenine atsakovo nuosavybe ir šią bylos dalį perdavė nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-370-687/2016

Daiktinė teisė

Dėl konkuruojančios valstybinės žemės nuomos sutarties nutraukimo

Ieškovė prašė teismo nutraukti valstybinės žemės nuomos sutarties su trečiuoju asmeniu dalį dėl žemės sklypo dalių, reikalingų ieškovei nuosavybės teise priklausantiems statiniams eksploatuoti, ir įpareigoti atsakovę išnuomoti ieškovei nurodytas valstybinės žemės dalis. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad valstybės įgaliota institucija imperatyviosiomis teisės normų nuostatomis įpareigojama savininkui išnuomoti valstybinę žemę ne aukciono būdu, jei ji užstatyta šiam asmeniui nuosavybės teise priklausančiais pastatais. Jeigu šio imperatyvo neleidžia įgyvendinti kita žemės nuomos sutartis, sudaryta institucijos ir kitų tame žemės sklype esančių pastatų savininko, tai pastaroji nuomos sutartis, nepavykus abiejų šalių valia jos pakeisti, turi būti nutraukta CK 6.564 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu, nes tik taip galima įgyvendinti teisės aktų (CK 6.551 straipsnio 2 dalies, Žemės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 1 punkto) reikalavimą. Dėl šios priežasties byla nagrinėję teismai padarė teisiškai pagrįstą išvadą, kad ieškovė, kai pasikeitė teisinio santykio subjektai ir ji nuosavybės teise įsigijo ant valstybinės žemės sklypo pastatytus du poilsio pastatus, turi teisę išsinuomoti valstybinės žemės sklypo dalį, būtiną minėtiems pastatams pagal tikslinę paskirtį tinkamai eksploatuoti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad privatūs asmenys negali savo nuožiūra spręsti dėl valstybinės žemės nuomos teisės perleidimo, nuomos teisė į valstybinę žemę gali būti suteikiama (perleidžiama) tik imperatyviųjų teisės aktų nustatyta tvarka ir būdais. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas patikslino apeliacinės instancijos teismo nutartį, t. y. įpareigojo atsakovę per vieną mėnesį nuo nutarties priėmimo nutraukti su trečiuoju asmeniu sudarytos ginčo valstybinės žemės nuomos sutarties dalį dėl valstybinės žemės sklypo dalių, reikalingų eksploatuoti ieškovei nuosavybės teise priklausančius statinius.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-349-313/2016

Sutarčių teisė

Dėl draudiko teisės reikalauti dalies išmokėtos draudimo išmokos grąžinimo, kai draudėjas pažeidė pareigą informuoti apie draudimo rizikos pasikeitimą dėl to, kad apdrausta transporto priemonė perduota valdyti draudimo sutartyje nustatyto amžiaus ir (ar) vairavimo stažo neturintiems asmenims

Ieškovas (draudikas) prašė priteisti iš atsakovo (apdraudusio savo transporto priemonę) 50 proc. nukentėjusiam asmeniui išmokėtos draudimo išmokos sumos, nes šis neįvykdė transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartyje (toliau – draudimo sutartis) nustatytos pareigos informuoti ieškovą apie draudimo rizikos padidėjimą, t. y. jis nepranešė ieškovui apie automobilio perdavimą trečiajam asmeniui, kuris eismo įvykio metu buvo jaunesnis negu 30 metų amžiaus ir neturėjo 7 metų vairavimo stažo, o atsakovas priešieškiniu prašė pripažinti negaliojančiomis su ieškovo reikalavimu susijusias draudimo sutarties sąlygas. Pirmosios instancijos teismas ieškinį ir priešieškinių atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apžvelgiamos bylos atveju nėra pagrindo pripažinti draudimo sutarties sąlygas, susijusias su minimaliu draudžiamos transporto priemonės valdytojo

amžiumi, vairavimo stažu ir galimomis sankcijomis draudėjui už nepranešimą apie sutartų apribojimų pažeidimus, nesąžiningomis CK 6.188 straipsnio 2 dalies 9 punkto prasme ir (ar) siurprizinėmis CK 6.186 straipsnio prasme, nes jos šalių buvo individualiai aptartos.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties sąlygų standartizavimas nepaneigia draudikų galimybės nustatyti skirtingas įmokas asmenims, priklausomai nuo jų skirtingu tikėtinumo laipsniu draudikui sukuriamos tikimybės vykdyti išpareigojimus trečiojo asmens naudai. Šios bylos kontekste, sprendamas klausimą dėl draudiko teisės reikalauti dalies išmokėtos draudimo išmokos grąžinimo apimties tuo atveju, kai draudėjas pažeidė pareigą informuoti apie draudimo rizikos pasikeitimą dėl to, kad apdrausta transporto priemonė perduota valdyti draudimo sutartyje nustatyto amžiaus ir (ar) vairavimo stažo neturintiems asmenims, kasacinis teismas suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: nustatant, į kokio dydžio draudimo išmokos dalies grąžinimą pagal Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 22 straipsnio 2 dalį ir Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795 patvirtintų Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių 62.2 punktą konkrečiu atveju įgijo teisę draudikas, be kita ko, atsižvelgtina į tai, kokia apimtimi draudimo sutarties galiojimo metu draudėjo draudikui neatskleistos aplinkybės nulėmė draudimo rizikos padidėjimą lyginant su rizika, nustatyta remiantis aplinkybėmis, kurias draudėjas atskleidė draudikui sudarant draudimo sutartį, ir ar šios aplinkybės yra susijusios su draudžiamuoju įvykiu. Kasacinio teismo vertinimu, atsakovo neatskleistos aplinkybės apie transporto priemonės valdytojo amžių ir vairavimo stažą yra susijusios su draudžiamuoju įvykiu. Tačiau, kita teisiškai reikšminga aplinkybė yra tai, kad transporto priemonės valdytojas eismo įvykio metu buvo 27 metų amžiaus, turėjo 6 metų vairavimo stažą, o draudimo sutartis tarp šalių buvo sudaryta atsižvelgiant į draudimo riziką, apskaičiuotą remiantis tuo, kad transporto priemonę vairuos ne jaunesnis nei 30 metų amžiaus ir turintis ne mažesnę nei 7 metų vairavimo stažą asmuo. Kasacinio teismo vertinimu, draudimo rizikos pasikeitimas, apie kurį draudikas nebuvo informuotas, šiuo atveju nebuvo žymus, todėl sudaro pagrindą konstatuoti, kad ieškovui iš atsakovo priteista maksimali teisės aktuose nustatyta suma yra per didelė. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas nusprendė ieškovui iš atsakovo priteistiną sumą sumažinti iki 25 proc. ieškovo išmokėtos draudimo išmokos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-380-969/2016

Dėl nuolatinio valstybės garantuojamos antrinės teisinės pagalbos teikimo sutarties teisinio kvalifikavimo ir vienašališko nutraukimo teisėtumo

Ieškovas (advokatas) prašė teismo pripažinti negaliojančiu Nuolatinio antrinės teisinės pagalbos teikimo sutarties (toliau – sutartis) nutraukimą, įpareigoti atsakovę vykdyti sutartį bei pripažinti negaliojančia sutarties sąlygą, kuria ribojama ieškovo profesinė veikla laisvu nuo sutarties vykdymo laiku. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino.

Atsižvelgdamas į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teisinį reguliavimą, juo siekiamus tikslus užtikrinti viešąjį interesą ir tinkamą valstybės viešųjų funkcijų vykdymą, į aplinkybę, kad advokatams, kurie sudaro sutartį dėl nuolatinio antrinės teisinės pagalbos teikimo, mokamas pastovaus dydžio užmokestis bei suteikiamos kitos garantijos (perduodamos patalpos bei kitas turtas, būtinas antrinei teisinei pagalbai teikti), kompensuojančios dėl ribojimo teikti paslaugas visiems jų pageidaujantiems asmenims atsirandančius suvaržymus ir praradimus, kasacinis teismas padarė išvadą, kad advokatai, sudarę nuolatinio antrinės teisinės pagalbos teikimo sutartis, turi teisę tokią pagalbą teikti tik asmenims, turintiems teisę ją gauti.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad sutartyje šalys susitarė, jog ji gali būti nutraukta vienašališkai raštu įspėjus kitą šalį prieš 15 dienų, jeigu Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba nustato, kad advokatas be pateisinamų priežasčių netinkamai vykdo sutarties 2.2 punkte nustatytas pareigas arba jų nevykdo. Nagrinėdami ginčą teismai nustatė, kad ieškovas pažeidė

Sutarties 2.2.1 punktą – teikė teisines paslaugas asmenims, neturintiems teisės į antrinę teisinę pagalbą. Kasacinio teismo vertinimu, teismai, esant sutartiniam pagrindui vienašališkai nutraukti sutartį, nepagrįstai tikrino, ar ji sudarančios aplinkybės savo pobūdžiu atitinka CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytus esminio pažeidimo kriterijus. Kadangi teismai neįvertino ir plačiau nepasisakė dėl sutarties nuostatų, apibrėžiančių vienašališko jos nutraukimo pagrindus, teisėtumo ir sąžiningumo (CK 1.5 straipsniai), ieškovo ir sutartį nutraukiančios šalies interesų proporcingumo CK 6.217 straipsnio 5 dalies taikymo kontekste, kasacinis teismas perdavė bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-375-687/2016

Viešieji pirkimai

Dėl įgaliotojos ir įgaliotosios (įgaliotinės) perkančiųjų organizacijų procesinio teisinio subjektiškumo peržiūros procedūroje ir trečiojo asmens pasiūlymo vertinimo

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių įgaliotojos ir įgaliotosios perkančiųjų organizacijų procesinę padėtį, automobilių stovėjimo paslaugų teikimą, aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad trečiojo asmens (tiekėjo) pasiūlymas neatitinka viešojo pirkimo sąlygų, nes jo siūlomos automobilių parkavimo aikštelės nebuvo įregistruotos kaip atskiri objektai Nekilnojamojo turto registre, taip pat neįrodė siūlomų žemės sklypų valdymo nuosavybės teise ar nuomos pagrindu fakto.

Kasacinis teismas išaiškino, kad viešųjų pirkimų procedūras vykdamas pagal pavedimą (įgaliojimą) tiekėjas peržiūros procedūrą inicijuoja (paduoda pretenziją) prieš įgaliotąją (įgaliotinę) perkančiąją organizaciją; pareiškus ieškinį teisme, tiek įgaliotoja, tiek įgaliotoji perkančiosios organizacijos į procesą įtrauktinos atsakovėmis (bendraatsakovėmis); aukštesnės instancijos teismas, sprenddamas dėl netinkamo vienos iš perkančiųjų organizacijų procesinio statuso, atsižvelgia į trečiuoju asmeniu į procesą įtrauktos šalies siekį pasinaudoti atsakovės teisėmis ir realiai jai suteiktomis galimybėmis naudotis CPK 42 straipsnio nuostatomis.

Sprenddamas dėl stovėjimo aikštelių kaip atskirų nekilnojamojo turto objektų registracijos, kasacinis teismas nurodė, kad, nors viešojo pirkimo techninės specifikacijos nuostatose buvo nurodyti tam tikri automobilių stovėjimo aikštelių reikalavimai, tačiau ginčo pirkimo objektas – ne prekė (daiktas), o paslaugos. Dėl to atsakovės valia turėjo būti vertinama atsižvelgiant į jos poreikį statyti ir saugoti jai ar jos darbuotojams priklausančias transporto priemones, o ne įsigyti tinkamai įregistruotą nekilnojamąjį daiktą. Kasacinis teismas konstatavo, kad pagal šios srities ūkinės veiklos teisinį reguliavimą tiekėjai automobilių stovėjimo (saugojimo) paslaugas gali teikti ne tik inžineriniame statinyje, bet ir tinkamai įregistruotame žemės sklype, jei atitinkamo viešojo pirkimo sąlygomis stovėjimo aikštelė papildomai neapibrėžta, nustatant konkrečius reikalavimus (pvz., dėl asfalto dangos). Kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo argumentais, kad į bylą pateiktame UAB „Jarinta“ ir UAB „Vilbeksa“ sudarytos patalpų nuomos sutarties, kuria šios šalys, *inter alia*, susitarė dėl šalia patalpų esančios žemės sklypo dalies neatlygintino naudojimo (panaudos), nuoraše iš esmės nenurodytas šio sandorio galiojimo terminas, todėl negalima daryti išvados, kad trečiasis asmuo, teikdamas automobilių stovėjimo ir saugojimo paslaugas ginčo žemės sklype, turės valdymo teisę į jį. Kasacinis teismas konstatavo, kad trečiasis asmuo neįrodė valdymo teisės į ginčo žemės sklypą, todėl buvo pagrindas laikyti jo pateiktą pasiūlymą neatitinkančiu viešojo pirkimo sąlygų. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-372-248/2016

Bankroto teisė

Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte, 6 straipsnio 1 dalyje, 29 straipsnio 7 dalyje nustatyto teisinio reguliavimo galimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių pagrindą atsisakyti iškelti fizinio asmens bankroto bylą, aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė pareiškėjui iškelti fizinio asmens bankroto bylą.

Kasacinis teismas nutarė kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti: ar Fizinių asmenų bankroto įstatymo 29 straipsnio 7 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį reikalavimai dėl tyčinėmis nusikalstamomis veikomis padarytos žalos atlyginimo gali būti nurašyti, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, 30 straipsnio 2 daliai ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui; taip pat, ar Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalies 4 punkte ir 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį įtvirtinta galimybė fiziniam asmeniui, nuteistam pagal Baudžiamojo kodekso 182 straipsnį, bankrutuoti neišnykus jo teistumui, jeigu dėl to jis tapo nemokus, neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas sustabdė ginčo bylos nagrinėjimą iki Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinės šį prašymą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-378-915/2016

Statybų teisė

Dėl savivaldybės administracijos išduoto statybos leidimo teisėtumo, kai dėl vykdomų statybos darbų buvo surašytas savavališkos statybos aktas

Ieškovė prašė panaikinti atsakovės (savivaldybės administracijos) išduoto trečiajam asmeniui statybos leidimo namui statyti galiojimą, nes dėl vykdomų statybos darbų buvo surašytas savavališkos statybos aktas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad savavališkos statybos įteisinimas yra vienas iš savavališkos statybos šalinimo būdų, todėl tais atvejais, kai statytojas, siekdamas įteisinti savavališką statybą, kreipiasi į savivaldybės administraciją dėl statybos leidimo išdavimo, savivaldybės administracija turi patikrinti, dėl kokių priežasčių buvo surašytas savavališkos statybos aktas ir ar yra visos įstatyme nurodytos sąlygos įteisinti savavališką statybą. Nenustačiusi kliūčių išduoti statybos leidimą, savivaldybės administracija gali išduoti statybas leidžiantį dokumentą. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismų išvada, jog naujai išduotas statybos leidimas, kurį ginčija ieškovė, yra teisėtai išduotas vien dėl tos aplinkybės, kad neva nei leidimą išdavusiai institucijai, nei statytojui nebuvo žinoma apie savavališkos statybos akto surašymą, yra nepagrįsta. Tačiau, atsižvelgdamas į neteisėtus statybos galimus šalinimo būdus ir į teismų nustatytas aplinkybes, jog po to, kai trečiajam asmeniui buvo surašytas savavališkos statybos aktas, jis visus trūkumus pašalino ir speciali statybos priežiūros institucija – Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – Inspekcija) konstatavo, kad statybos pažeidimų nėra (kitoje byloje trečiasis asmuo su Inspekcija sudarė taikos sutartį, nes buvo nustatyta, kad pažeidimai pašalinti), kasacinis teismas konstatavo, jog naujo statybos leidimo išdavimas po to, kai buvo surašytas savavališkos statybos aktas, yra galimas, jei tokio leidimo išdavimu statyba yra įteisinama (ką šiuo atveju nustatė ir bylą nagrinėję teismai) (Statybos įstatymo 28 straipsnio 4 dalis). Šios aplinkybės leidžia teigti, kad nėra ir Statybos įstatymo 23 straipsnio 23 dalies 1 punkto pažeidimo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-369-313/2016